

Psykologer som sakkyndige i retten

Einar I. Lohne

Jeg har i den senere tid diskutert sakkyndiges rolle i domstolene med enkelte psykologer. Ett av temaene har vært knyttet til at domstolene i mange tilfeller ser bort fra den sakkyndiges vurderinger på områder som er forbundet med det psykologiske eller medisinske fagfelt. Særlig ser det ut til at det faller spesialistene tungt for brystet når domstolen ser bort fra deres vurdering av årsaksspørsmålet.

Etter å ha prosedert om lag et hundretall personskadesaker for domstolene er jeg slett ikke overrasket over at domstolene i mange saker ser bort fra konklusjonene til de sakkyndige. Slik jeg ser det, er årsaken todelt. For det første er det enkelte som ikke gjør en god nok jobb. For det andre er det en reell ulikhet i den faglige tilnærming til årsaksspørsmålet psykologisk/medisinsk og juridisk. Jeg tror det er nyttig for psykologer og leger som tar oppdrag for rettssystemet, å ha kjennskap til den juridiske siden av årsaksvurderingen. Det er jo jussen dommeren skal anvende og som vil være avgjørende for resultatet.

Den sakkyndiges oppgave er knyttet til å beskrive personens situasjon før og nå, vurdere årsaken til nå-situasjonen, og vurdere invaliditet og ervervsmessig uførhet.

Når det gjelder årsaksvurderingen, vil den sakkyndige foreta vurderingen ut fra sitt ståsted og ut fra de faglige standarder og retningslinjer som foreligger. Fra en jurists ståsted vil en psykologisk eller medisinsk årsaksvurdering fremstå som en vurdering som i juridisk terminologi uttrykkes som hovedårsakslæren. Spesialisten vil peke på det traumet eller de traumer eller belastninger som kan forklare tilstanden.

I en rettslig sammenheng anvendes ikke hovedårsakslæren, men den såkalte betingelseslæren. Her knyttes ansvar til forhold som fremstår som nødvendige betingelser for tilstanden. For å undersøke om et forhold er en nødvendig betingelse, stiller juristen følgende spørsmål: Hvordan ville skadelidtes tilstand vært dersom den eller de aktuelle årsaksfaktorer tenkes borte? Ville tilstanden vært den samme, foreligger ikke årsakssammenheng. Motsatt om dommeren kommer til at skadefølgen er påvirket av årsaken.

Juridisk sammenligner man altså det virkelige begivenhetsforløp med et hypotetisk: Hva ville ha hendt om pasienten ikke hadde vært utsatt for traumet eller belastningen?

Dommerens vurdering av årsaksspørsmålet er altså videre enn den sakkyndiges. Retten vil av den grunn komme til at vilkåret om at årsakssammenheng er oppfylt, oftere enn hva som vil være tilfellet for den sakkyndige.